

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Tafeleend (*Aythya ferina*) A059

1. Status

Niet in Bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000 soort relevant als niet-broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De tafeleend is een kleine duikeend. Het mannetje heeft een grijsachtig verenkleed en met zwarte borst en roodbruine kop en hals. In Nederland is de soort het hele jaar door aanwezig. De broedpopulatie in 1998-2000 was naar schatting 1700-2100 paar, een toename t.o.v. 1970-1980 (toen 1000-1300 paar). De in Nederland overwinterende vogels komen vooral uit Scandinavië, de Baltische staten, Polen en Duitsland en ook een deel van onze eigen broedvogels blijven gedeeltelijk 's winters hier. Deze vormen echter maar een klein deel van de totale aantallen tafeleenden in de winter. Bij koud weer gaan veel vogels door naar de Britse Eilanden. De tafeleend is een duikeend die tot een meter of vier diep duikt.

Relatief belang in Europa: De staat van instandhouding van de tafeleendenpopulatie in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' ongunstig. De broedgebieden van de in de Europese Unie verblijvende tafeleenden liggen in de gematigde delen van Europa. De overwinteringsgebieden liggen in West- en Zuid-Europa en Noord-Afrika. Bij de tafeleend worden vijf populaties onderscheiden. De voor Nederland relevante NW- en NO-Europese populatie wordt geschat op 350.000 vogels. Hiervan verblijft 16% in Nederland.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De tafeleend is een zoetwatersoort, met voorkeur voor grotere meren en plassen. De soort is vooral bij vorst ook te zien op kanalen en in estuaria en andere zoute of brakke kustwateren. Er zijn grote concentraties van ruiende tafeleenden in het IJsselmeergebied in de zomer. De tafeleend concentreert zich in veel gebieden op dagrustplaatsen, vliegt bij het invallen van de duisternis naar voedselgebieden die meestal tot op 5 km (soms tot op 15 km) van de rustplaats vandaan kunnen liggen en keert voor zonsopkomst terug naar de dagrustplaats. De dagrustplaatsen bevinden zich vaak op rustige zoete wateren, bijv. in de luwte van dijken of eilanden. De tafeleend duikt tot op circa 4 m diepte.

Voedsel: De tafeleend leeft van zowel plantaardig als dierlijk voedsel al naar gelang het aanbod, de tijd van het jaar en de locatie. Ondergedoken waterplanten, kranswieren en fonteinkruiden, evenals vlokreeften, zoetwatermollusken, waterinsecten(larven), amfibieënlarven, kikkervisjes en kleine visjes vormen de belangrijkste voedselbron. In een aantal gebieden (zoals IJsselmeergebied en Randmeren) is de tafeleend daarnaast een belangrijke consument van driehoeksmosselen (vooral 's nachts, in het winterhalfjaar). De tafeleend eet in de ruiperiode ook muggenlarven.

Rust: De tafeleend is gevoelig voor vermesting en verslechtering van waterkwaliteit (en daardoor verminderde draagkracht van het gebied qua voedselbronnen). De soort is gevoeliger voor waterrecreatie dan andere eendensoorten. Men heeft verstoringsafstanden van 300-400 m vastgesteld ten opzichte van watersporters en boten, en een deel van de eendengroep is al op grotere afstanden waakzaam. Waterrecreatie en scheepvaart kunnen daarmee van invloed zijn op de aantallen en de verspreiding van de tafeleend. Door het pendelen tussen dagrustplaatsen en voedselgebieden is de soort bovendien gevoelig voor ingrepen die één van beide gebieden

beïnvloeden of hindernissen vormen op het af te leggen traject zoals windmolens. De verspreiding van de tafeleend in de oeverzone kan worden beïnvloed door het opstellen van windturbines op de oever. Grote aantallen tafeleenden kunnen verdrinken in visnetten ('warnetten'), maar de effecten zijn minder groot dan bij verwante soorten als kuifeend en toppeur.

4. Huidig voorkomen

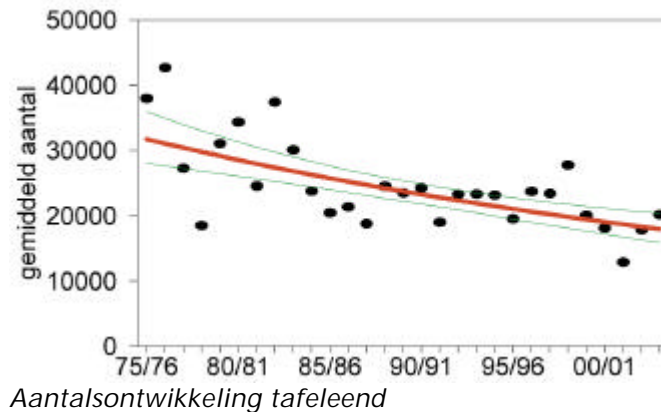
Overwinterende tafeleenden zijn in Nederland sterk geconcentreerd in de merengebieden, de laatste tien jaar vooral in de randmeren. Ook de Midden-Limburgse Maasplassen zijn van belang.

Verspreidingskaart tafeleend

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: De aantallen overwinterende tafeleenden namen rond 1970-1975 toe. Daarna zette een afname in die nog altijd doorgaat, en een einde daarvan is nog niet in zicht. Regionaal gezien hebben zich grote verschuivingen in de populatie voorgedaan: vooral vanuit het IJsselmeer en Markermeer & IJmeer waar de driehoeksmossel sterk afnam, naar de Randmeren toe, waar mosselen en waterplanten toenamen. Afname van zeegras in de Grevelingen heeft bijgedragen aan afname van de aantallen tafeleenden in de Benedenrivieren.

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie van de tafeleend laat sinds 1981 (1981-2003) een matige afname zien. Ook over de meest recente periode 1994-2003 is de populatie matig afgenomen. Dit is vooral veroorzaakt door afname in het IJsselmeer en Markermeer, maar ook het aandeel van de rivieren is recent gedaald. De timing van afname van zowel IJsselmeer als rivieren valt samen met die van de toename in de randmeren, zodat wellicht sprake is van "aanzuiging" vanuit de eerstgenoemde gebieden. De timing van de recente nationale afname is gekoppeld aan deze verschuiving in verspreiding.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig
Het verspreidingsgebied van de tafeleend is niet wezenlijk veranderd.

Beoordelingsaspect populatie: zeer ongunstig
Het recente aantal van 17.800 tafeleenden (seizoensgemiddelde 1999-2003) is meer dan 25% lager dan de gunstige referentie; het gemiddelde seizoensgemiddelde over de seizoenen 1980-1998 (24.600). Door de sterke verschuiving in de verspreiding zijn mogelijk veranderingen opgetreden in de vertegenwoordiging van de landelijke populatie in de telgebieden.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig
Door voortgaande verslibbing van het Markermeer & IJmeer en het IJsselmeer zal de beschikbaarheid van driehoeksmosselen als voedselbron voor de tafeleend waarschijnlijk verder afnemen. Herstel van zoet-zout overgangen in Haringvliet, Volkerak en IJsselmeer kan neerkomen op nog meer afname van driehoeksmosselen en tafeleenden. Verdere verbetering van de waterkwaliteit kan echter een verdere landelijke afname beperken.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 20.900 vogels (seizoensgemiddelde).

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: In het Natura 2000 doelendocument is een behoudsdoel met een draagkrachtschatting van 20.900 tafeleenden (seizoensgemiddelde 1993-2003) geformuleerd. Voor een gunstige staat van instandhouding wordt uitgegaan van een hoger aantal, namelijk 24.600 vogels (seizoensgemiddelde 1980-1998). Op grond van aanwijzingen voor een verminderde vertegenwoordiging van de populatie in de telgebieden na sterke wijzigingen in verspreiding is afgezien van een landelijke herstelopgave ten opzichte van de laatstgenoemde waarde.

Oordeel: zeer ongunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Populatie	gunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	matig ongunstig	gunstig
Toekomst	gunstig	matig ongunstig
Eindoordeel	matig ongunstig	zeer ongunstig

6. Bronnen

- Eerden M.R. van, Dubbeldam W. & Muller J. 1999. Sterfte van watervogels door visserij met staande netten. RIZA-rapport 99.060. RIZA, Lelystad.
- Leeuw J. de, 1997. Demanding divers. Ecological energetics of food exploitation by diving ducks. Van Zee tot Land 61. Rijkswaterstaat, Lelystad.
- Leeuw J. de & van Eerden M.R. 1995. Duikeenden in het IJsselmeergebied. Flevobericht 373. Rijkswaterstaat Directie Flevoland, Lelystad.
- Noordhuis R. 1997. Watervogels en waterplanten in de randmeren. Limosa 69: 26-27.
- Noordhuis R., van Roomen M., Zollinger R., Tempel J. & Bouw W. 1997. Watervogels in de Randmeren: recente ontwikkelingen in een historisch perspectief. De Levende Natuur 98: 25-34.
- Platteeuw M. & Beekman J.H. 1994. Verstoring van watervogels door scheepvaart op Ketelmeer en IJsselmeer. Limosa 67: 27-33.
- Winkelman J.E. 1989. Vogels en het windpark nabij Urk (NOP): aanvaringslachtoffers en verstoring van pleisterende eenden, ganzen en zwanen. RIN-rapport 89-15. RIN, Arnhem.